

gibanja naših narodov in na odnose z gibanji sosednjih narodov in držav (zlasti z Bolgari). Za našo zgodovino je ta izdaja na vsak način pomembno hevristično in zaradi uvoda tudi historiografsko delo.

Franc Rozman

Lojze Požun, *Trbovlje v NOB 1941—1942*. Občinski odbor ZZB NOV Trbovlje 1986, 604 strani.

Kot izvemo že v uvodu, je želela s tem delom Zveza Združenj borcev NOV Trbovlje prikazati slovenski javnosti, kakšen je delež revirjev v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji. Avtor Lojze Požun se je opiral na spominske izjave borcev ter sodelavcev NOB in ohranjeno dokumentacijo; kot udeleženec NOB in terenski aktivist pa je tudi dober poznavalec domačih razmer. Uvodno poglavje Trbovlje do leta 1941 ter zaključni prispevek o smrti narodnega heroja Frica Keršiča-Gala sta napisala Ado Naglav in Karel Forte, člana uredniškega odbora. Knjiga je sestavljena iz dveh delov: v prvem avtor opisuje razvoj NOB leta 1941 (33 poglavij), v drugem pa leto 1942 (23 poglavij).

Na začetku se seznanimo z industrijskim razvojem Trbovelj in okolice, ko so po letu 1804 začeli izkoriščati prva premogovna ležišča. Že v času Trboveljske premogokopne družbe so se kmalu začela kazati vsa nasprotja kapitalistične družbe in razvilo se je močno delavsko gibanje, ki se je po prvi svetovni vojni pod vodstvom komunistične partije še utrdilo. V naslednjih poglavjih avtor opiše nemško zasedbo Trbovelj, Hrastnika ter Zagorja; kako si je okupator zaradi vojnogospodarskega pomena rudnika hotel pridobiti delavstvo z obljubami o socialni pravičnosti in novem redu. Da bi rudnik lahko nemoteno obratoval, so začeli Nemci z veliko propagandno akcijo in izboljševanjem življenjskih pogojev rudarjev, vendar so začasno pridobili le manjši del, ne pa večine prebivalstva. Revirski komunisti so aktivno delovali dalje, vzdrževali tesne zveze z vodstvom KPS in ob podpori zavednega prebivalstva pripravljali oboroženo vstajo. Sledijo poglavja o delovanju rudnika v prvih mesecih okupacije, o predvojnem delovanju komunistov, ustanovitvi Osvobodilne fronte in njenem delovanju ter o nastanku Trboveljske partizanske čete. Avtor je obdelal tudi nemške vire in obširno opisal nemško civilno upravo, delovanje Štajerske domovinske zveze, izseljevanje prebivalstva in ponemčevalne načrte ter stopnjevanje okupatorjevega terorja kot odgovor na oboroženo vstajo. Sledimo združitvi revirskih borcev v Revirsko četo, njenim prvim akcijam, razbitju ter združitvi nove revirske čete v Štajerski bataljon. V hudi zimi 1941/42 je sovražniku uspelo omejiti partizanske akcije, toda spomladi 1942 je partizansko gibanje ponovno oživel. Po načrtih Glavnega poveljstva NOV in POS naj bi vse slovenske partizanske enote, preurejene v odrede in grupe odredov, sodelovale v splošni ljudski vstaji in osvoboditvi slovenskega ozemlja. Uspele so le v Ljubljanski pokrajini, na Gorenjskem in Štajerskem pa zaradi velikega nemškega pritiska to ni bilo mogoče. Na hud odpor je naletela tudi II. grupa odredov, ki se je oslABLJENA uspela prebiti na Štajersko šele avgusta 1942. Ravno tako so bile oslABLJENE tudi KPS, SKOJ in OF na Štajerskem zaradi

številnih vdorov v njihove organizacije, vendar se je kljub težkim razmeram dotok novincev nadaljeval in Štajerski bataljon je okrepljen izvedel tudi v tem letu več uspešnih akcij.

S tem delom smo dobili obsežen prikaz NOB v revirjih in okolici, ki se je razvijala v specifičnih okoliščinah. Knjigo lepo dopolnjujejo dokumentarne fotografije ter objavljeni partizanski in nemški dokumenti. »Ob izidu knjige se zavedamo, da to še ni prava zgodovina. V njej objavljeni prispevki bodo le podlaga zanjo,« poudarjajo člani uredniškega odbora in s tem želijo »vzpodbuditi bralce, da dopolnijo vsebino te knjige in pripomorejo k izdaji naslednje, ki bo obravnavala dogajanje v letih 1943—1945.«

Pavla Mrdjenović

Slovensko pesništvo upora 1941—1945 (Izbral in uredil Boris Paternu; sodelovali: Marija Stanonik in Irena Novak-Popov). Ljubljana, Mladinska knjiga, Partizanska knjiga 1987. Knjiga 1: Partizanske. 1987. 566 str.

To je prva knjiga antologije slovenskega pesništva med NOB. Gre za večji projekt ljubljanske filozofske fakultete: sistematično terensko in arhivsko zbiranje, popisovanje, arhiviranje in študij slovenskega pesništva upora iz vojnih let 1941—1945. Pri tem projektu je delalo 53 študentov, veliko članov Slavističnega društva in drugi sodelavci, ustanove doma in v zamejstvu (sodeloval je tudi Arhiv IZDG). Tako je bilo zbranih prek 12 000 pesemskih besedil! Zastopani so manj znani ali čisto neznani avtorji, pa tudi literarno uveljavljeni pesniki. To je odgovor slovenskega človeka na njegovo nacionalno ogroženost in hkrati oblika odpora med drugo svetovno vojno, zato spada v širšem smislu v poezijo evropskih odporiških gibanj. Zaradi svoje specifičnosti pa je vsekakor del narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem. Profesor Boris Paternu s sodelavci se je odločil za objavo izbranega gradiva v več knjigah: 1. in 2. knjiga partizansko pesništvo; 3. knjiga pesništvo upora v zaledju; 4. knjiga zaporniške, taboriščne in izgnanske pesmi ter pesmi v okupatorjevih delovnih in vojaških enotah.

Prva knjiga je izšla marca 1987 in vsebuje 478 pesmi. Na začetku je objavljen seznam vseh sodelujočih, od študentov do sodelavcev v kulturnih in znanstvenih ustanovah (str. 4). Uvodno besedo je prispeval Boris Paternu (str. 5—10). Uvod je izšel še v angleškem, ruskem in nemškem jeziku; škoda, da ni preveden tudi v italijanski jezik. Sledijo objave partizanskih pesmi neznanih piscev (str. 31—129), nato pesmi, kjer so znana samo imena oz. njihovi psevdonimi (str. 133—231) in končno pesmi s polnimi imeni avtorjev (str. 235—554): Pino Tomažič, Majda Šilc, Bogdan Osolnik, Vera Hreščak, France Štiglic, Fani Okič, Boris Grabnar, Vinko Hafner, Miro Kocjan, Stane Škrabar, Oleg Križanovski in mnogi drugi. Zaradi takšne razporeditve snovi je kazalo dobra orientacija (str. 555—566). Knjiga je izšla v nakladi 5000 izvodov.

Vsaka pesem ima komentar o morebiti znanem avtorju, kraju in času nastanka, objavi v tisku NOB, podatek, kje se to besedilo nahaja danes. Prav ti komentarji nam zgovorno kažejo, kako veliko delo je bilo opravljeno!